

Реалізація театралізованої діяльності у початковій школі може проявлятися у постановці ігор-драматизацій за сюжетами відомих казок, оповідань; ігор-імпровізацій, де учням потрібно проявити себе, власний характер, висловити та обґрунтувати свою думку. Разом з молодшими школярами доречно відвідувати театри, спостерігати за майстерністю акторів, обговорювати їх роботу. У класі можна робити постановки різних видів театрів (театр ляльок, театр тіней, театр природи, театр одного актора, театр на фланеграні тощо), які можуть тривати від кількох хвилин до всього уроку чи демонструватися у позаурочний час.

Отже, театралізована діяльність є дуже важливим та ефективним засобом налагодження взаємодії вчителя та учня. Вона сприяє соціалізації дитини, адже розкриває її емоційну, інтелектуальну сферу, відображає чуттєво-образне мислення, активізує фантазію, художню уяву, мобілізує пам'ять та увагу, розвиває музичні та образотворчі здібності. А це, в свою чергу, допомагає краще засвоїти суспільно важливі елементи поведінки та орієнтуватися у відповідних ситуаціях.

Література

1. Артемова Л.В. Театр і гра. Вдома, у дитячому садку, в школі. – К.: Томірс, 2002. – 291 с.
2. Барановська І. Театр ляльок у початковій школі: навчально-методичний посібник / І. Барановська. – Вінниця, 2015. – 170 с.
3. Голік Олександр Педагогічна майстерність (організаційно-управлінський аспект самостійної діяльності студентів) / Олександр Голік. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток ЛТД», 2009. – 261 с.
4. Демченко О.П. Підготовка майбутніх творчих педагогів обдарованих дітей у контексті євроінтеграції / О.П. Демченко // Молодий вчений. – 2019. – № 5.2 (69.2), травень. – С. 47-52.
5. Казьмірчук Н.С. Особливості підготовки вчителів початкових класів до реалізації принципу наступності дошкільної та початкової ланок освіти // Наукові записки: зб. матеріалів науково-практичної конференції викладачів та студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Серія «Мистецтво» / За ред. Л.В. Старовойт. – Вінниця, 2018. – С. 89-93.
6. Моляко В. О., Музика О. Л. Здібності, творчість, обдарованість : теорія, методика, результати досліджень / В. О. Моляко, О. Л. Музика. – Житомир, 2007. – 319 с.
7. Театр у школі: робота над виставою, репертуар / уклад. О.М. Ворожейкіна. – Х. : Вид. група «Основа», 2012. – 207 с.

УДК 373.3.091.33:792.046.2

Л. Бевза, Ю. Кондрат,
здобувачі ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
L. Bevza, Yu. Kondrat,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ КАЗКИ

DEVELOPMENT OF COGNITIVE ACTIVITY OF CHILDREN BY MEANS OF THEATRALIZED FAIRY TALE

Анотація. В статті розглядається питання розвитку пізнавальної активності дітей. Пізнавальна активність визначається як діяльнісний стан дитини, що забезпечує її успішність у навчанні та майбутній життєдіяльності. Дієвим засобом активізації потягу до пізнання обрана казка. Схарактеризовано різні жанри казок та з'ясовано їх характерні особливості. Проаналізовано методи та прийоми роботи над створенням театралізованої казки.

Ключові слова: пізнавальна активність, народна та авторська казки, методи, прийоми.

Abstract. The article considers the development of cognitive activity of children. Cognitive activity is defined as the activity of the child, which ensures its success in learning and future life. A fairy tale is chosen as an effective means of activating the desire for knowledge. Different genres of fairy tales are characterized and their characteristic features are clarified. Methods and techniques of work on the creation of a theatrical fairy tale are analyzed.

Key words: cognitive activity, folk and author's fairy tales, methods, receptions.

Одним із найдавніших та найпоширеніших видів оповідальної народної творчості – є казка (фантастичний розповідний твір про вигадані, а нерідко й фантастичні події чи пригоди). В словнику літературних термінів зазначено, що «казка – один із основних жанрів народної творчості, епічний, сюжетний художній твір усного походження [5]. Феномен «казка» походить від слова казати (сказувати, розказувати). На нашу думку, на всьому світі немає жодного народу, який би не складав казки, не створив свого «казкового епосу», що відображає його життєву та соціальну філософію, побут, історію. За своїм змістом та поетикою казки подібні до сказань, легенд, міфів, баладних пісень та билин. Їх захоплюючий фантастичний сюжет, що інтригує слухача, нерідко супроводжують пісні, приказки, прислів'я, загадки, замовляння [6].

Казка – невід'ємна частина дитинства. Кожен в дитинстві, затамувавши подих слухав цікаві казкові історії. Ставши дорослими, ми переказуємо, знайомі з дитинства казки дітям, які розуміють їх по-своєму, вимальовуючи в своїй уяві образи казкових героїв, переживаючи емоції, що передає казка. Будь-яка казка містить урок, мораль, яку читач чи слухач обов'язково має засвоїти.

Мета статті – розкрити педагогічний потенціал театралізованої казки для розвитку пізнавальної активності молодших школярів.

Пізнавальна активність – основа успішного навчання та життєдіяльності. Вчені, досліджуючи проблему розвитку пізнавальної активності учнів, розтлумачують це поняття як: міру розумового зусилля, спрямованого на задоволення пізнавальних інтересів індивіда (Л. Кравчук) [3], пізнавальна активність трактується як діяльнісний стан особистості, що виражається в наполегливому прагненні до знань, до розумової напруги і прояву вольових зусиль у процесі оволодіння знаннями [4, с. 214].

Вважаємо, що казка – є тим дієвим засобом активізації фантазії, уяви, пам'яті дитини, вона вчить, і, водночас, надихає. Українські народні казки – складний фольклорний жанр, оскільки існує велике різноманіття видів казок, що різняться змістом, стилем, походженням, складом дійових осіб, фантастичністю сюжету, соціально-побутовими конфліктами, тощо. На рисунку 1 подано типові жанрові різновиди української народної казки

Рис. 1. Жанри української народної казки

Проаналізувавши змістовні та сюжетні лінії українських народних казок різних жанрів, стає зрозумілим, що їх спільною жанровою ознакою є фантастика, вимисел. Саме ця ознака активізує потяг дитини до пізнання. «Як? Чому? Чи буває так насправді?, Як допомогти?» – ці та інші питання хвилюють дітей. Наприклад, в казках про тварин («Семеро козенят», «Котик та Півник», «Лисичка і Журавель» та ін..) герої-звірі товаришують, співають, танцюють, ходять один до одного у гості, оскільки тварини наділені людськими риси, хоча в житті такого ж не буває. Неправдоподібний вимисел є і в чарівних, фантастичних («Як квітець до березня в гості ходив», «Івасик-Телесик», «Кирило Кожум'яка», «Котигорошко» – допомога сил природи) і соціально-побутових («Мудра дівчина», «Казка про дідову та бабину дочку» – обігрування типових рис персонажів у комічні, майже фантастичні ситуації) казках. Характерною ознакою української народної казки є вміст відомостей про звичаї, традиції, матеріальну та духовну історію українського народу.

Як підсумок зазначимо, що жанр української народної казки не випадково широко представлено в освітніх програмах початкової школи. Казки містять невичерпний педагогічний та арттерапевтичний потенціал. Вони здатні навчити, розвинути, виховати, збудити пізнавальну активність молодших школярів, оскільки мають інтригуючі фантастичні, динамічні, колоритні та різнобарвні, сюжети. Водночас, це невеликі за обсягом твори, написані простою, доступною літературною мовою, і, головне, казки дозволяють слухачу поринути у чарівний світ мрій та фантазій.

Сьогодні в світі є велика кількість казок, написаних письменниками, яких називають казкарями. Особливістю авторських казок є те, що одна й та сама історія сприймається по-різному представниками різних вікових груп. Дитячі казки Шарля Перро, братів Грімм чи Ганса Крістіана Андерсена дитині здаються безневинними розповідями, в той час як доросла людина знайде в них серйозні проблеми і мораль. Часто книги, орієнтовані спочатку на юного читача, розтлумачуються дорослими по-своєму. Незважаючи на достатньо великий досвід вивчення впливу казки на дитину в педагогічній науці продовжуються пошуки нових технологій розвитку та навчання дітей казкою. Розглянемо деякі з них.

В дошкільних закладах та початковій школі діти засвоюють тему «У світі театру». Театр – мистецтво синтетичне, оскільки органічно об'єднує в собі і музику, і акторську гру, і образотворчі, і декоративно-ужиткові, і літературні, і хореографічні мистецтва. Театральні технології близькі та зрозумілі дітям, тому що в основі їх лежить гра, дія різноманітних образів героїв, – зазначає І. Барановська [1, с. 6]. Саме на театральній сцені є можливість оживити казкових героїв. Вчитель розповідає дітям, що одна й та сама казкова вистава, наприклад: «Червона шапочка» за мотивами однойменної казки Шарля Перро може бути поставлена у різних театрах, що різняться між собою домінуючими виражальними засобами. Учні початкових класів можна запропонувати виконати завдання «Одна вистава – різні театри» на розвиток пізнавальної активності. На картках подані фрагменти вистави «Червона шапочка», що грають актори різних театрів: лялькового, оперети, опери та балету, драматичного. Відповідно до кожної картинки потрібно обрати вид театру та аргументувати свою відповідь. Учні мають актуалізувати свої знання, увагу, асоціативне мислення та визначити: У яких театрах побував фотограф? Що допомогло здогадатися та самостійно зробити правильний вибір? Далі учні переглядають фрагменти вистав «Червона шапочка» різних театрів, а потім і фрагмент мультфільму за цією казкою та самостійно дають відповіді на низку проблемних питань :

- Що є спільного у всіх виставах?,
- Чи схожі костюми в одних і тих самих персонажів? Чим саме?
- Чим мультфільм відрізняється від театральних вистав?
- Як мультиплікатори та актори різних театрів передають емоції персонажів, що дозволяє створити їм яскравий художній образ?

Наступним може бути завдання «Створення театрального костюму». Учні уявляють себе художником-декоратором та самостійно розфарбовують чи створюють ескіз костюму улюбленого

казкового героя. По завершенні презентують свої роботи перед однокласниками, акцентуючи увагу на деталях костюму, що допоможуть упізнати персонажа глядачам.

Кожна вистава – це копітка праця багатьох людей. Саме тому використання театральних технологій уможливує «примірювання» дітьми різних ролей: художників декораторів, режисерів, акторів, композиторів, хореографів, гримерів; надає можливість виконувати ту роль, що більш приваблює та викликає інтерес.

Цікавим захоплюючим завданням для дітей є виготовлення ляльок пальчикового театру. Матеріалом для виготовлення персонажу будь-якої казки можуть бути різноманітні матеріали: кольоровий папір, картон, ферт, тканина, нитки, тощо. Діти за шаблонами виготовляють на вибір одного з персонажів казки та самостійно оздоблюють костюми характерними деталями.

На наступному етапі, наприклад, можна озвучити класичний варіант відомої української народної казки «Рукавичка» чи її осучаснений варіант. Молодші школярі стають учасниками казки, оскільки, коли казку читають герої не говорять, їх репліки озвучують самі учні за допомогою обраних музичних інструментів. Учні, які не виконують ролі головних героїв казки створюють її шумовий супровід. Наприклад, у казці «Рукавичка» маленькій Мишку символізують та підійдуть – шейки, Жабці – бубон, Зайчику – коробочка, Лисичці – дзвоники, Вовку – кастаньети, Ведмедю та кабану – відповідно барабан та бубон. Звуки тріскачки будуть символізувати поступ Діда по хрусткому снігу.

Ішов Дід лісом (звучать тріскачки) та загубив рукавичку. Погода стояла сонячна, однак морозець став все міцнішим (шуми, що виникають під час м'яття паперу). Прибігла Мишка (шейки) та питає:

– Хто, хто в рукавичці живе? У відповідь – тиша. Тільки чути шум вітру (хором звук «Ш», що стає сильнішим та інколи затихає). Забігла (шейки) у рукавичку та й почала там жити. Тепло в рукавичці, затишно. А на дворі мороз та завиває хурделиця (хором звук «Ш» та «С»)....

– Я (шейки – Мишка)!

– Я (коробочка – Зайчик)!

– Я (дзвоники – Лисичка)!

– Я (кастаньети – Вовк)!

– А ти хто?

– А я (барабан – ведмідь) волохатий; пустіть мене до хати!

– Заходь!

Ця форма роботи надзвичайно цікава дітям. Час минає непомітно. Дітям настільки цікаво, що закінчення заняття вони сприймають як непорозуміння і просять: «А може ще!»

У такій творчій співпраці діти опановують складні музичні поняття «тембр», «сила звуку», «динамічні відтінки». За допомогою звуків шумових та звуковисотних ударних інструментів молодші школярі вчаться слухати та чути, розширюють свої знання, отримують навички творчої співпраці та досвід колективної художньо-виконавської діяльності. Зазначимо, що під час гри потрібно обов'язково звертати увагу на всі запитання, пропозиції учнів, що стосувалися змісту та способу проведення ігор. Вміло пропонувати їх різноманітні варіанти, разом з учнями створювати їх імпровізаційні моделі.

Театр ляльок – веселий та захоплюючий вид творчої діяльності. Створеного власноруч героя учні зможуть «оживити» за допомогою гри (рухів та голосу) [1; 2]. За допомогою гри-драматизації молодші школярі розігрують знайомий сюжет казки, розвивають його або придумують новий. Однак спочатку, перед створенням художнього образу, ляльку потрібно розглянути, скласти характеристику поведінки, добрати потрібну інтонацію голосу та стиль мови. Зазначимо, що драматизація казки нерідко допомагає дітям зреалізувати недосяжні бажання та мрії, оскільки швидко включається в гру і діє вже від імені героя. У той же час, такі імпровізовані казкові вистави носять психокорекційний, дидактичний, виховний характер, оскільки розвиток сюжетної лінії, встановлення прагнень героїв та мети обов'язково призводить до усвідомлення неадекватності дій та поганих негативних вчинків казкових героїв, пошуку шляхів корекції та нових моделей соціально-прийнятної поведінки.

Висновок. В процесі розігрування ігор-драматизацій за сюжетами казок, участі у різних театралізаціях (пісень, віршів), роботі над виставою діти вчаться розуміти та грати (зображати) різні

емоційні стани та розкривати характери персонажів, удосконалюють техніку мови, дрібну моторику пальців рук, музичний слух, хореографічні вміння, розвивають свій емоційний інтелект, розширюють словниковий запас, здобувають навички композиційної побудови вистави, тощо. Колективна робота над виставою в невимушеній творчій атмосфері дозволяє подолати скутість, невпевненість в собі, окремих дітей, значно активізує емоційно-почуттєву сферу, розвиває цілий комплекс гнучких навичок, розкриває можливості творчої самореалізації кожного учня, активізує пізнавальну активність та віру дитини в свої сили та можливості.

Література

1. Барановська І.Г. Театр ляльок в початковій школі: навчально-методичний посібник. Вінниця, 2015. 170 с
2. Барановська І.Г. Мистецькі інтегративні технології в поліхудожній освіті. *Інформаційні технології в освіті*. 2019. №2 (39). С. 40-50
3. Кравчук Л. Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2421/1/Krravchuk_L_3.pdf
4. Словарь, справочник по педагогике / Под. ред. Пидкасистого П. И. Москва: ТЦ Сфера, 2004. 439с
5. Український літературний словник URL: <https://gorodenok.com/kazka-shho-take-kazka-literaturoznavchij-termin-slovnik-literaturoznavchix-terminiv/>
6. Українська народна казка URL: <https://sites.google.com/site/nakazkicov/so-take-kazka>

УДК 371.132

М. Бикова,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Сумського державного педагогічного
університету ім. А.С.Макаренка
М. Вykova,
PhD, Sumy state pedagogical University

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ПРОБЛЕМА СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

FORMATION OF PEDAGOGICAL TOLERANCE OF THE FUTURE TEACHER AS A PROBLEM OF SOCIO-CULTURAL SPACE

Анотація. Предметом дослідження є педагогічна толерантність як одна з професійно значущих якостей особистості майбутнього педагога та пріоритетна проблема виховання у закладах освіти. Метою виступає теоретичний аналіз сучасних підходів до проблеми складових професійної толерантності. У статті використані методи теоретичного аналізу наукових джерел з проблеми дослідження, також застосовано метод систематизації, порівняння, узагальнення спеціальної літератури. Автор охарактеризував основні завдання формування педагогічної толерантності, визначив її вплив на ефективність взаємодії під час освітнього процесу.

Abstract. The subject of research is pedagogical tolerance as one of the professionally significant personality traits of the future teacher and a priority problem of education in educational institutions. The aim is a theoretical analysis of modern approaches to the problem of components of professional tolerance. The article uses methods of theoretical analysis of scientific sources on the research problem, also uses the method of systematization, comparison, generalization of special literature. The author described the main tasks of the formation of pedagogical tolerance, identified its impact on the effectiveness of interaction during the educational process. Key words: tolerance, pedagogical tolerance, intolerance, acceptance of another, personality, individuality.

Ключові слова: толерантність, педагогічна толерантність, інтолерантність, прийняття іншого, особистість, індивідуальність.